

ILLVSTRISS. PRINCIPI GVILHELMO
 duci Cliuensi, Iuliacensi, Montensi, Comiti Mar-
 chia, & in Rauenspurg &c. Erasmus Rot. s. d.

o s in opacis saltibus clarissime princeps,
 nos in uetustis bibliothecis uenari sole-
 mus, in quibus nuper nacti sumus duos li-
 bellos, titulo quidem diuum Ambrosium
 autorem præferentes, sed ipsa phrasi, Ambrosianæ di-
 ctionis æmulum, uerum ita feliciter æmulum, ut doti-
 bus aliquot præcurrat. Nam & explicat dilucidius, &
 minus à re digreditur, nec apte pariter ac dense citan-
 dis scripturarum testimonijs, nec pietate sententiarū,
 nec allusionum gratia, nec aculeorum acrimonia, Am-
 brosio tot suspiciendo nominibus inferior, mea quidē
 sententia. Huius arbitror esse libellos duos, quos ha-
 bemus Ambrosij titulo de uocatione gentium. O nos
 felices, si theologi, quorum bona pars nūc sophisticis
 argutationibus infenescit, huiusmodi progymnasma-
 tis, in adytis arcanarum litterarū ad Ecclesiasticas con-
 ciones exercerentur. Sic enim nemo loqui potest, nisi
 qui scripturas diuinas omnes, penitus excusserit, imbi-
 berit concoxerit, tantoq; usu contractarit, ut in natu-
 ram abisse uideantur. Habes ornatissime Princeps du-
 os heroas, eximia pietatis exempla, quorum alterum
 deus in graue crimen prolabi passus est, ut in eo cun-

etis quidē hominibus, sed præcipue principibus ostenderet pœnitentiæ remedium: alterum facultatibus uniuersis exutum, liberis ac nepotibus orbatum, diris etiã corporis ulceribus excruciaci passus est, ut in hoc æderet omnibus inuictæ tolerantiæ formam. Grauior erat Dauidis calamitas, quàm Iobi. Hic enim externis tantum spoliatus est, incolumi possessione omnium optima, bona mente. At is qui ab amore numinis excidit, plus iacturæ fecit quàm si mundum uniuersum unã cum uita corporis amitteret. Proinde Dauid tam misere, tam sine fine plorans, nos admonet, quàm aduigilandum sit, ne quid huius possessionis nobis pereat. Iobus gratias agens, docet hominẽ, nec in summa rerum prosperitate tollendos animos, nec in quamlibet grauibus fortunæ procellis exanimari oportere, modo hoc sit incolume, quod unum beat hominẽ, nec nobis nisi nostro uitio potest eripi. Confido futurum, ut Christo tuam eximiam indolem moderante, nec in Dauidis lachrymas, nec in Iobi calamitatem incidas: expedit tamen sapiētis animum ad omnes casus qui possunt homini accidere, præmunitum atq; instructũ esse. Bene uale. Datum apud Friburgum Brisgoiã. Calend. Iulijs, Anno M. D. XXIX

HORTASSE pleroseqꝫ psalmi titu-
 lus offēderit, quē audistis legi: quod
 uenit ad Dauid Nathan propheta,
 cum intrauit ad Bethsabee: simulqꝫ
 etiam non mediocrem scrupulum
 mouere potuit imperitis, euangelij
 lectio quæ decursa est, in quo aduertistis adulteram
 Christo oblatam, eandemqꝫ sine damnatione dimis-
 sam. Nam profecto si quis ea auribus accipiat ociosis,
 incentiuum erroris incurrit, cum legerit sancti uiri ad-
 ulteriuꝫ, & adulteræ absolutionē: humano propemo-
 dum diuinoqꝫ lapsus exemplo, quod & homo puta-
 uerit adulterium esse faciēdum, & deus censuerit adul-
 terium non esse damnandum. Lubrica igitur ad la-
 psam, uia uel ueniæ uel concupiscentiæ. Accedit illud,
 quod ipsas faces iuuenilis lasciuia uidetur accendere:
 quia adulterium suum non erubuerit, non celauerit,
 sed quadam diuini carminis prædicatione uulgarit.
 Quid ergo tam impudens, tam improuidus sanctus
 Dauid fuit, ut ipse suum cantaret opprobrium: maxi-
 me cum ipse in alio quoqꝫ, qui hodie decursus est psal-
 mus, dixerit: Usqꝫquo peccatores domine, usquequo
 peccatores gloriabūtur. Alios de peccato gloriari pro-
 hibet

hibet, & ipse etiam sacro carmine gloriatur. Quo-
modo ista distinguimus? Esto tamen, David petulan-
ter errauit. Nunquid & Christus errauit, ut putemus
eum non rectum habuisse iudicium? Bene ergo quasi
ad eos David hodie prophetauit dicens: Intelligite in-
sipientes, & stulti aliquando sapite. Quomodo enim
Christus potuit errare? Fas non est, ut hoc ueniat in sen-
sus nostros. Qui plantauit aurem, non audit? aut qui
finxit oculum, non considerat? Qui corripit gentes, non
arguet, qui docet hominem scientiam? Christus ergo
interrogare culpam, & accusationem iustam audire ne-
sciuit? Christus petulantiam potuit approbare? Chri-
stus qui corripit gentes, arguendam adulteram non
putauit? Christus qui nouit uniuscuiusque cordis inter-
na, & scientiam docet legis: aut falli potuit errato, aut
contra legis seriem iudicare? Et quomodo ipse dixit:
Non ueni legem soluere, sed adimplere? Christus qui
condemnat occulta, potuit dissimulare uulgata? Chri-
stus qui fecit tempora, potest nescire tempora? Qui nouit
cogitationes hominum uanas, non nouit etiam cri-
minosas? Et ideo satis illis responsum sit, qui cum crea-
torem negare non possint, negant tamen potentiam
creatoris: qui cum sapientiam fateantur, insipientiam
asserunt obijciendo, & imprudentiam futurorum. De
quo possemus latius dicere, sed alius propositus no-
bis uidetur esse reatus: & licet diuersarum series decur-
sa sit

sa sit lectionum, in eandem tamen assertionem proficiunt, & maxime psalmi titulus & euāgelica lectio. Sed quamuis conueniat una assertio, tamen iuxta ordinē lectionum sit ordo tractatus: & ideo de titulo psalmi prius tractādum uidetur. Proposita est historia, quæ adulteriū habeat & homicidiū. Nam ita repperimus in libro scriptum esse regnorum: quia Dauid rex, cum deambulare in domo sua, lauante se Uri uidit uxorem, amauitq; illico, & iussit accersiri. Deinde uirum eius innocētem (ut scriptura inducit) bellatoribus obijci iussit acerrimis: ut ui opprimeretur hostili. Hæc facta sunt: nec negantur. Quomodo igitur defendūtur? Bene admonet euangelica lectio, etiam cum peccatū appareat subreptum, tamen debere esse iudicis iudicium: ac memorem unumquēq; esse oportere suæ conditionis & meriti. Sæpe enim etiam & in iudicando maius iudicium est, quàm peccati ipsius de quo fuerit iudicatum. Nam si præscriptum est à quibusdam sapientibus mūdi, ut in iudicādo caueatur ne maior pœna quàm culpa sit, idq; seruetur: quanto magis id seruandū uidetur, ut unusquisq; de alio iudicaturus, de seipso prius iudicet, nec minora in alio errata condemnet, cum ipse grauiora cōmiserit? Quis es igitur tu, qui Dauid sanctum uirum iudicas? Gentili dico, Iudæo dico, Christiano dico: & ideo tripertito mihi distinguendus esse uidetur tractatus, unus aduersus

Gentiles, alius aduersus Iudæos, tertius apud Christi-
anos. Primus ergo aduersus Gentiles mihi sermo est,
qui plerunque obiectare consuerunt: Ecce quomo-
do Christiani innocentiam sequuntur, fidem præ-
ferunt, religionem uenerantur, castitatem docent,
quorum principes & adulteria fecisse produntur. Ipse
Dauid de cuius genere (ut dicitis, inquit) nasci Chri-
stus se elegit, ipse & homicidia sua & adulteria de-
cantauit. Et quales possunt esse discipuli, quorum
tales magistri sunt? Quid igitur? Negamus factum
an repudiamus magistrum? Nihil horum. Sed
qui speciem obijcit, communitatem consyderet. Spe-
cies facti est: communitas naturæ. Nihil ergo mi-
rum, si intra generalitatem species est. Agnosco enim
hominem fuisse Dauid, & nihil mirum: agnosco cõ-
mune ut homo peccet. Nec enim noua infirmitas
conditionis humanæ, magisq; mirum uideretur si ho-
mo peccato careat, quàm si peccatum iniquitas fecit.
Igitur peccat sanctus Dauid. Nullo ambiguo uos te-
nebo: fecit adulterium, commentus est homicidium:
& commentus est, & peregit. Peccauit, quod solent
reges: sed pœnitentiam gessit & fleuit, quod non so-
lent reges. Rogauit ueniam, non arrogans potesta-
tis: sed infirmitatis suæ conscius, prostratus in ter-
ram cilicio se operuit, oblitus imperij, & memor cul-
pæ. Quem mihi tu huiuscemodi reperias uirum, qui
in

in potestate constitutus non magis peccata sua diligit, culpam prædicet, crimina defendat: qui putet sibi quod non decet non licere, qui se legibus obstringat suis: & quod per iusticiam non licet, nec per potestatem licere cognoscat? Non enim soluet potestas iusticiam: sed iusticia potestatem. Nec legibus rex solutus est: sed si peccat leges suo soluet exemplo. An fieri potest, ut qui de alijs iudicat, suo ipse sit liber iudicio: & in se suscipiat, in quo alios astringit? Bonus ergo David: & multo admirabilior qui potestatem uicit, quàm qui amorem. Castitas enim corpori nonnunquam defertur, frequenter errori: potestas deo subditur, & facilius reperias qui se in amore cohibeat, quàm in potestate moderetur. Non ergo ignoscis quod minus est, in quo maiora miraris? Lubrica in omnibus hominibus, & prona natura peccandi: lubrica etiam in bonis moribus licentia potestatis, & oblatio facultatis. Non enim distat ira regis ab ira leonis: sed qui stimulat illum & admiscetur, peccat in animam suam. Caue ergo ne stimulet aliquis potestatem, ne castibus anima irretita, corporis uitium non possit exuere. Non ergo mirum, si etiã David specie lapsus est potestatis, sed multo amplius admirandũ, quod fidei cõtemplatione reuocãt. Videtis igitur quod potestas hæc secularis frequenter nihil

nihil proſit, & plerūq; obſit. Sape enim culpæ exitus, in autoritatem eſt poteſtatis. Noli igitur tu, quicumq; es rex, de potentia & facultate præſumere. Cor enim regis in manu domini. Noli tibi de populorum ſubiectione blandiri, quia non ſaluabitur rex per multitudinem uirtutis ſuæ: nec gigas ſaluus erit in multitudine uirtutis ſuæ. Non enim in altis tabernaculorum faſtigijs precioſoꝝ tectorū culmine: ſed ſuper timentibus eum beneplacitum eſt domino, & in his qui ſperant ſuper miſericordia eius. Lubricam igitur uidemus ad uitia poteſtatem, nec tamen ſemper inflexam dixerim: quoniam regali poteſtate ſublimem & Dauid, legimus cultus auxiſſe diuinos, & Salomonem templum deo conſecraſſe. Nunc illud quod perſtrinxi-
mus aſſeramus, facultatem imperandi incentiuum eſſe peccandi: & ſecundum hitoriæ ſeriem proſequamur. Non adulteraſſet Dauid alieni ius thori, & ſcederati pacta coniugij, niſi nudam & lauante[m] mulierem de domus ſuæ interioribus uidiſſet. Et ideo bene ſcriptum eſt: Non intendas in mulieris ſpeciem: & non concupiſcas mulierem. Ait alibi: Ad omnes inreuerentes oculos caue: nihil de continentia tua & uirtute præſumas. Etenim fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & in palpebris illius agnoſcetur: & ideo cauſam primo peccati fuge. Nemo enim diu fortis eſt. Neq; fragili tantum, ſed omni homini dicitur,

citur, non te uincat concupiscentia formæ: si non uis
 uinci, nō cōgrediare peccatis, nec de te uitia coronent:
 neq; capiaris oculis, neq; abripiaris palpebris. Vilis ti
 bi mulier uidet̃ ad preciū, sed ad uitiū appetibilis est:
 quia mulier uirorum preciosas animas capit. Diffici
 le est itaq; , ut quisquam libidinis irretitus illecebris
 immunis cuadat. Nec mea tantum hoc sententia dif
 ficile iudicatur: sed etiam sancti Salomonis prouer
 bijs impossibile iudicatum est, qui suo ductus exem
 plo ait: Ligauit quis ignem in sinu, uestimenta au
 tem non cōburet: uel ambulauit quis super carbones
 ignis, pedes autem non comburet: Caue ergo & tu,
 ne intra sinum tuæ mentis ignem libidinis & amo
 rem accendas: ne corporeum uestimentum illo ani
 mi consumatur incendio, ac perpetuitatem resurre
 ctionis amittas: uel certe uestigium tuæ mentis ura
 tur, si per libidinum faces tibi putaueris esse gradien
 dū. Nam qui uritur corde: comburitur corpore. Om̃i
 bus igitur modis, lasciuæ mulieris uitandus occurus
 est. Et ideo prudentiam discipulam adquire tibi, in
 quit, ut te custodiat ab uxore aliena & fornicaria: ne
 te laqueis labiorum suorum teneat obligatum, &
 crinicalis erroris inuoluat. Itaque unde debeas caue
 re meretricem, propheta te docuit: ut à fenestra caue
 as eius ingressus. A fenestra enim domus suæ intrat.
 Fenestra eius, est oculus: & ideo ad omnes inreueren

tes oculos caue, ne per fenestram introëat amor, libi-
 do penetret. Etenim mulier fornicaria inlicit uisu a-
 matorem: & nisi petulãtem obtutum mentis animicq;
 compescas, mors ingreditur per fenestram. Non est
 desidiosa petulantia meretricis, non ociosa lasciuia:
 quæ facit iuuenum uolare corda, ut propriæ men-
 tis nequeant tenere constantiam: & huc atque illuc fer-
 uido amore rapiantur. Caue ergo huiuscemodi mu-
 lierem quæ pedibus non quiescit, foris errat, insidia-
 tur per angulos, oculis ligat, uerbis inlicit, institis
 lectum intexit suum, & tapetis ab Ægypto stratis.
 Neque enim de cogitatione diuina, sed de secula-
 ri illecebra assumit ornatum: quæ merito uirum suum
 dicit absentem, quoniam non potest adultera omnis
 Christum habere præsentem. Vides igitur quantis re-
 tibus etiam sanctorum corda capiantur: & ideo ne mi-
 reris si etiam sanctus Dauid captus est, uir quidem
 magnus, & qui allophylum immanem corpore, ar-
 mis quoq; bellicis inhorrentem, fide uicerit: sed utinã
 se ipse uicisset, utinam sicut illum aduersarium strauit,
 sic potuisset interiorem aduersarium suum sternere ac
 superare. Grauior est pugna eius qui intus: quàm illi-
 us qui foris dimicat. Sed quid de solo Dauid loquor?
 Accersamus etiam alios ad tractatum huiusmodi, ne
 imbecillitatem Dauid magis, unius scilicet hominis,
 putemus, quàm corporeæ conditionis fuisse infirmita-
 tem.

tem. Sampson ualidus & fortis, leonē suffocauit: sed amorem suum suffocare nō potuit. Vincula soluit hostium: sed suarum non soluit nexus cupiditatum. Messes incendit alienas: & unius ipse mulieris accēsus igni culo, messem suā uirtutis amisit. Solomon templum deo condidit: sed utinam corporis sui templum ipse seruasset. Verū ad ipsum à quo discessit reuertat oratio. Triūphauit Dauid in decē milibus, sed errauit in uiginti & amplius milibus: & quia errauit hominē se esse cognouit, cōfessus est culpā: ueniā deprecatus est, dicens ad dñm: Dñe ne in ira tua arguas me, neq; in furore tuo corripas me. Miserere mei dñe, quoniam infirmus sum. Si Dauid infirmus, tu fortis es? Si Solomon lapsus est, tu immobilis? Si Paulus primus peccatorum, tu potes primus esse sanctorum? Ergo si errauerunt iusti, errauerunt tanquam homines: sed peccatum suum tanquam iusti agnouerunt. Si iusti pœnæ atrocioris exceperunt sententiam, tu quemadmodum tibi spem impunitatis proponis: cum scriptura dicat: Si iustus uix saluus fit, peccator & impius ubi parebit? Aduertitis ergo filij, quàm plerumque etiam bonum propositum subruat causa mœchandi: & ideo causas ipsas primo fugere & uitare debetis. Non uis amore capi, noli in speciem mulieris intendere: quia oculi tui cum uiderint alienam, os tuum loquitur peruersa, & iaces tanquam in

corde maris, & sicut gubernator in magno turbine.
 Magnam enim faciunt tempestatem multitudines cupi-
 ditatum: quæ uelut in quodam freto corporis nauis
 gantem hinc atque inde perturbant, ut gubernator sui,
 animus esse non possit, die ac nocte caliginem amoris
 ignorans. Oculis igitur excæcatur libido: sed ebrietate
 succenditur. Omnis enim ebriosus & fornicator,
 pauper fiet. Nec tibi de potentia blandiaris potandi.
 Noë ebriatus est, & qui non inebriatus est diluuius, in-
 ebriatus est uino. Sed ille naturam uini ignorabat
 (non enim ante potauerat) tu in illo didicisti, cauere quid
 debeas. Loth per somnum deceptus est: & tu si non uis
 decipi, somnum mentis tuæ discute, ne ebrius illudat fi-
 lius, aut filia dormienti. Non pietas illic, sed ebrietas
 ridetur: nec pater illic, sed dormiens circūscribitur. Vis
 non aduri? Noli ad ignem accedere. Vis non præci-
 pitari? Nutantia fuge, prærupta euita, caue caduca, de-
 clina labantia. Vides igitur in illis qui iusti esse me-
 ruerunt, non alteram fuisse naturam, sed alteram disci-
 plinam. Post primi hominis lapsum, iustamque senten-
 tiam, cum in uno carnis damnatus sit appetitus, ui-
 tium traxit conditio, infecit culpa naturam, sed natu-
 ræ ipsius uitium, fides temperauit, & deuotionis inten-
 tio mitigauit offensam. Conuertimini igitur ad domi-
 num gentes, scitote quoniam dominus est deus: ipse
 fecit nos, & non ipsi nos. Scitote quoniam caro sumus
 & pul

& puluis. Relinquamus ergo quæ fecimus: & ipsum nostri ueneremur autorē, qui uitā dedit, peccata dona uit: qui solus potest dicere, ego sum, ego sum qui deleo iniquitates uestras, & memor nō ero. Magnus planē & misericors deus: qui beneficiū cōfert, nec beneficij munus exprobrat. Miramini quod Dauid regē fecit, uictoremq; multarū gētium? Sic seruulos suos cōsueuit euehere. Non avarus munerum, nec beneficij parcus, nec gratiæ angustus & frugi: sed opulentæ largitatis, quos redemit à peccato, auget in præmio. Hæc aduersum Gentiles. Sed quoniam tripertitam diuisionē tractatus huius polliciti sumus, unam aduersus Gentiles, aliam aduersus Iudæos, tertiam apud ecclesiam: nunc contra Iudæos uidetur esse tractandum. Aduersus Iudæos quid igitur nobis propositum sit recenseamus. Titulus, inquit, psalmi, Dauid intellectus, cum uenit ad eū Nathan propheta: cum intrauit ad Bethsabee. Nempe historia hæc & adulterum Dauid inducit & homicidam, & hunc uos Iudæi dicitis esse dei filium: sed deus uirtutum est, non criminum. Et de hoc dicit deus pater: Thronus eius sicut dies cœli, qui dolum fecerit, peccata nō uicerit: & quomodo scriptum est: Nemo sine peccato, nisi unus deus: Si igitur non potest non esse deus qui dei filius est, utiq; dei filius, arbiter iusticiæ, non est obnoxius culpæ. Qua autem opinione uel Dauid dei filiū iudicatis, uel Solomonē

putatis? An quia scriptū est, Deus iudiciū tuū regi dā,
 & iusticiā tuā filio regis: & quia titulus psalmi, in So-
 lomonē psalmū septuagesimū dicit esse compositū?
 Sed quē Solomonē dicat aduertite. Solomon em̄ pa-
 cificus est: hoc habet interpretatio. Psalmus in eū dici-
 tur, quē uere scimus esse pacis autorē. Quomodo autē
 Solomō pacificus? Nō hoc Ioab sanguis ostēdit, quē
 inter altaria tēpli iussit occidi: nō Adoniæ pœna, quē
 affectatæ affinitatis regiæ reū pertulit, nec matris ob-
 secratiōe ab indignatione reuocatus. Quomodo autē
 in Solomonē Dauid filiū existimatis cōuenire quod
 scriptū est: quia p̄manebit cū sole & ante lunā in secula
 seculorū, cū ille breuis uitæ adeptus usuram, angustis
 terminis uiuendi spaciū trāsegerit? Quō autē de eo di-
 citur: dñabitur à mari usq; ad mare, cū ille intra Syriā
 cōstitutus, hoc est intra unius regionis prouinciā, circū
 scriptos fines habuerit imperij: solus autē Christus usq;
 in orbis terminos suū p̄pagarit imperiū? Solus enim
 iste est, de quo bene psalmi series p̄phetauit, quia re-
 ges Arabū & Saba dona adducēt, & adorabūt eum
 om̄es reges terræ: omnes gentes seruiēt ei. Hūc em̄ no-
 uimus gentibus uniuersis & nationibus imperantē: in
 circūscripto imperio, intermina potestate. Nō ergo So-
 lomō dei filius. Sed qua ratiōe eū dei filiū putauistis?
 An quia sapiēs fuit? Sed hic sapientiā postulauit: quā
 quia nō habebat, orauit ut acciperet, accepit. Christus
 ipse

ipse sapiētia est, naturaliter in uniuersum habēs, quod in rebus humanis Solomō accepit per gratiā. Deniq; quod accipitur ex tēpore, in tpe possidetur. Solomon em̄ sapiētiā nec principio sui habuit: nec in fine possedit. Neq; em̄ habere se credidit quod poposcit: & postea auersus à dei cultu, nō quasi sapiēs, sed quasi insipiens lapsus est, ut offēderet. Offendit intantū, ut etiā quod meruerat amitteret. Cur igit̄ hunc dei filiū credi distis? An quia templū deo condidit? Sed hinc dñm & deū non esse credere debuistis, quia scriptū est: Nisi dñs ædificauerit sibi domū, in uanū laborauerūt qui ædificant eam. In uanū laborauit, qui ædificauit id tēplū, quod subiectus ignis exussit. An quia Dauid patri ipsius dictū est: Non tu ædificabis mihi domū: sed cū tu dormieris, excitabo semen tuū post te: Verū ibi quoq; templū, nō corporale non materiale pmittitur (neq; em̄ deus in manufactis habitat) sed templū est sancta ecclesia, quæ utiq; nō humana sed cœlesti uirtute fundatur. Nam si præstātioris licet, sed humanæ tamen uirtutis opa miremur, multos huiusmodi reperiemus, quos cū Dauid & Solomone cōparare possumus. Et ideo ubi operis æqualitas est, nō est excellētia potestatis. Nec plures possumus dicere dei filios, cum unū dei filiū legerimus: sed nō ex beneficijs suis quæ in parentes nostros cōtulit, faciēda est iniuria dei filio. Multi em̄ præclari uiri: sed per unū Iesum Naue stetit, in

tit, inquit, sol contra Gabaon. Videtis cum ultra Dauid regis processisse uirtutem. Terrenis enim David, non syderibus imperauit. Videtis etiam solem ministrum esse non dominum: qui etiam uoci seruiert humanae. Stetit tamen: quia in Iesu & typū futuri agnoscebat, & nomen. Neque enim in sua uirtute, Iesu Naue, sed in Christi mysterio cœlestibus luminibus imperabat. Designabatur enim dei filium in hoc seculū esse uenturū: qui mundani luminis concidentis & iam uergentis in tenebras, uirtute diuina differret occisum: lucē redderet, inueheret charitatē. Enoch quoque raptus est ad cœlum: sed tamen ille raptus est, hic, regressus. Raptus est ille, ne malitia mutaret cor eius: ipsam malitiam seculi hic aboleuit. Helias curru atque equis ascendit ad cœlum, Christus autem descendit è cœlo: nec curru & equis, ut ille conscendit: quia ille aliter nequiuit, hic autem, propria uirtute remeauit. Heliseus in Iordanen leprosum lauare præcepit, ut ab omni contagione mundaretur: hic, in Iordanen totum diluit mundum. Moses ipse cui crediti sunt populi Iudæorum, aquam diuisit: & ille quidem diuisit elementa, quia non diuisit potentiam trinitatis. Separauit moles aquarum: quia patrem non separauit à filio. Videtis quanti uiri: & qualium documenta operū dereliquerint. Quemadmodū igitur quos pares Dauid regi uel Solomoni uirtute cognoscitis, conditione
impa

impares iudicatis: ut Solomonē Dauid filium pute-
tis ad dei sedere dexteram, præsertim cum ipse Dauid
euidenter de quo dictū esset expresserit? Neq; enim
de filio suo diceret: Dixit dñs dño meo, sede ad dexte-
ram meā. Quomodo enim filiū suum dñm nomina-
ret? Lex prohibet, repugnat religio, abhorret fides: ut
ad dexteram dei omnipotentis mortalem hominem
loces. Alius est ille qui sedet ad dexteram, qui cor-
pus suscepit, non qui cœpit à corpore: qui ante lucife-
rum genitus est, id est ante omnium luminum clarita-
tem: quoniam ipse creauit uariorum luminum digni-
tates. Nam Solomon utiq; post luciferum est, Solo-
mon sacerdos non fuit: & ideo dici ei à domino omni-
potente non potuit: Ex utero ante luciferum genui te:
Dici ei non potuit: Tu es sacerdos in æternum secun-
dum ordinē Melchisedech: maxime cū illo tempore
quo Solomon fuit, secundum ordinem Aaron, nō se-
cundum ordinē Melchisedech, fuerint sacerdotes. Ad-
huc enim sacerdotes, sanguinem hircorum atq; tauro-
rum pro peccatis plebis & erroribus, offerebant. Po-
stea uero q̄ Christus aduenit, qui semetipsum pro sa-
lute obtulit mundi (ut quos taurorum sanguis lauare
non poterat, Christi sanguis ablueret) semetipsum cœ-
perunt offerre pro hostijs sacerdotes: itaq; una quæ-
stione dominus noster Iesus Christus omnium hæ-

H, h retico

reticorum ora sepsit, sacrilegia conclusit. Non solum enim Iudæos, sed etiam Photinianos & Arianos, & Sabellianos hac redarguit quæstione: & ideo nobis (quoniã Iudæos defecisse iam cernimus, & illam execrabilem perfidiam imminutam) iam de Arianis qui non multum à Iudæis differunt, Photinianisq; & Sabellianis, aliqua in istius quæstionis tractatu perstrigenda sunt. Taceat ergo Photinus, qui Christum David filium, non dei dicit: & taceat, damnatus uoce cœlesti. Quomodo enim dicit Christum filium David esse, cum ipse David dixerit in libro psalmorum: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum? Si David, inquit, dominum illum uocat, quomodo filius est? Non ergo David filius, sed dei filius Christus. Taceat etiam Sabellianus, cum leget dominum domino dixisse. Intelligat non eundem & ipsum esse, cui dicit, & cui dicitur. Nec enim sibi pater dixit: Sede à dextris meis, nec sibi dixit, Ponam inimicos tuos: & aliquando intelligant omnes, filium esse qui à dextris sedet: & hanc distinctionem inter patrē filiumq; custodiant, ut sit distinctio patris & filij: quod alius pater, alius filius: quia una in sede, una maiestate potiuntur. & sedent, non pro discerniculo dignitatis, nec pro ordine potestatis, sed p copula charitatis: in quo
 unam

unam patris & filij intelligant potestatem: in quo & Arius conticescat, qui contraria Sabellio erroris urget uestigia. Audiatur dominum domino dicere, audiatur ad dexteram patris filium sedere: & desinat de sermone atq; ordine hominum diuinitati facere quæstionem. Nec argumentetur hic, quia pater dicit, sedere: legimus enim & alibi, etiam sine patris dicto, sedere filium, sicut scriptum est: Et sedet ad dexteram dei. Et alibi. A modo uidebitis filium hominis sedentem ad dexteram dei. Ipse est enim cui dicitur, sedere. Qui filius hominis nominatur, audit quasi homo: sedet, quasi dei filius. Quid hac potest dici præcellentius potestate, quæ etiam carnem hominis ad dexteram dei collocauit: & infirmum illud conditionis humanæ (postquam tamen uerbum caro factum est) diuinitati copulauit æternæ. Sed quid hoc est? Posteaquam Photinus obmutuit, Arius conticuit, Sabellius uocem perdidit: ad huc hæreses tamen diuersa contra ecclesiam exercentes ora conspicio: nam ecce Manicheus & Valentinianus, & omnis diriuatio Manicheorum meo telo obnititur quo alij sunt perempti: fidei præiudicium si dei testificatione molitur. Ait enim detestanda hæresis. Ecce negauit Christus filium se esse David: & ideo, inquit, credendum est quod non suscepit carnem. Quibus apertissime, in ipso principio euangelij, scriptura respondet, cum dicit: Liber generationis

nationis Iesu Christi filij Dauid. Cur igitur aut alibi
 Dauid filius dicitur, aut alibi Dauid filius negatur:
 nisi ut intelligas aliud esse, secundum substantiam di-
 uinam esse filium: aliud secundum carnis susceptio-
 nem: Nam secundum substantiam diuinam, dei filius
 est: secundum carnem, filius Dauid. Itaque ubi genera-
 tio secundum carnem describitur saluatoris: Dauid fi-
 lius nominatur. Vbi uero plenitudo confessionis exi-
 gitur (cum designatur generatio saluatoris) non uult
 se Dauid filium, sed dei nominari. Designatam enim
 maiestatis eius naturam, interpretatur tractatus apud
 Christianos. Sed iam redargutis scæuorum interpre-
 tationibus, ad ecclesiam sermo uertendus est. Verum
 quod sæpe titulum quinquagesimi psalmi repetimus,
 non præsumptionis sed infirmitatis exemplum est.
 Vno enim die, uel per angustias ingenij, uel per fra-
 gilitatem uocis, omnem seriem non possum explere
 tractatus. Et ideo quoniam priore die, aduersus Iu-
 dæos noster sermo directus est, quos quidem eo us-
 que documenta fidei subegerunt, ut Christus in cœ-
 lesti solio collocaretur: quod utique in hominem non
 potest conuenire. Neque enim alium nisi dei filium
 ad dexteram dei sedere, credibile est. Non alius utique
 nobis sedere ad dexteram patris nisi dei filius (remo-
 tis omnibus ambiguis) æstimandus est. Rursus quo-
 niam

niam scriptura habet: Ex fructu uentris tui ponam super sedem meam, idem utique dei filius carnem ex Maria suscepisse credendus est, in qua prophetici fructus est uentris: ut uere successionem originis recognoscas, illumq; dei filium (factum postea filium hominis, per susceptionem scilicet carnis) in patris throno cœlesti sedere non dubites. Neque enim Christus sedem aliquam regalem, hoc habuit in seculo: ut putes aliam David similem esse promissam, cum ipse maxime dixerit dominus: Regnum meum non est de hoc mundo. Conclufi itaque undique, eò perfidiæ suæ temptamēta deriuant, ut incredibile esse asserant, quod deus susceperit carnem. Qua ratione autem nō potuerit suscipere, explicare non possunt. Quæro em̄, utrum impossibilitatis an iniuriæ causa existiment, carnem à deo suscipi nequiuisse. Si impossibilitatis, aliquid ergo impossibile deo. Nihil uero est quod facere uoluerit & facere nequiuerit. Superest ergo ut aut uoluisse aut noluisse doceatur. Quod autem maius indicium uoluntatis, quàm quod ipse dixit: Palam apparui non quærentibus me, expandi manus meas ad populum non credentem, sed contradicentem mihi? Si ergo uoluit & potuit, an putamus eum causa iniuriæ noluisse? Et quam diuinitas sui sensit iniuriam? Expers enim est contumeliæ, neque subiecta nostris est passionibus. Neque enim caro uel de-

trimentum diuinitati afferre potuit uel augmentum.
 Qui tamen hoc obijciunt, quod dei filius carnem
 suscipere non potuerit. Si Gentiles, quia deos suos,
 quoniam homines fuisse negare non possunt, huma-
 na specie uisos esse testantur. An rex eorum, quem illi
 suis dijs omnibus anteponunt, prodigiales formas
 potuit pro amore suscipere: Christus carnem homi-
 nis, quem ad imaginem suam fecit, atque illud præ-
 stantissimum opus suum suscipere pro mundi salute
 non potuit: & pulchrius illis uidetur, propter adulte-
 rium alieni thori, quàm propter redemptionem omniũ
 speciem carnis assumptam. Quod si Iudæus hoc
 obijcit, quomodo legit: Ecce uirgo accipiet in utero &
 pariet filium, & uocabitur nomẽ eius Emanuel: quod
 est interpretatum, nobiscum deus. Quomodo le-
 git: Ecce qui loquebar assum. Quomodo autem le-
 ctum asserit: Ecce sicut panthera & sicut ursus apo-
 riatus occurram eis. Dei ergo filius carnem suscipere
 non potuit pro redemptione omnium, cum ipsi ne-
 gare non possint, quod pro nostrorum supplicio pec-
 catorum, affectum quandam deus ferinæ crudelita-
 tis induerit: ut qui natura pius est & misericors, no-
 strorum tamen scelerum atrocitate commotus, assu-
 mat etiam quandam sæuitiam bestiarum. Sed iam
 quia & superiore die & hodie Iudæis satis responsum
 arbitror: apud uos mihi fratres dilectissimi prophe-
 tici

tici facti ratio præstanda est. Etenim cum primum legeretur hic psalmi titulus, quod uenerit Nathan ad Dauid, cum intrauit ad Bethsabee: diximus plurimos serie historiarum huius confundi, & ideo tractatum eius adsumpsimus tripertitum. Diuisionemque tractatus ita putauimus esse faciendam, ut apud Gentiles lapsus conditionis non negaretur, correctio erroris astrueretur: apud Iudæos autem ideo lapsum esse sanctum Dauid doceremus, ne amplius perfidia claudicarent, eumque uel dei filium desinerent credere, quem uiderent communi conditione obnoxium peccato: Christiani uero, surgentis ecclesiarum mysteria possint aduertere. Tripertita ergo diuisio facta est: una secundum naturam, alia secundum fidem, tertia secundum gratiam: nec infirmitas excludit à uenia, & fides excusat à culpa: gratiam quoque promissam iam dudum sacramenta conciliant. Peccauit Dauid, ne totus mundus erraret: peccauit sibi, ut nobis omnibus emendaret: postremo peccauit in corpus suum (qui enim fornicatur in corpus suum peccat) peccauit in corpus suum, ut in Christi corpore redimeretur. Ecce, quem uix defendendum putabamus: iam cernimus prædicandum. Quis enim est qui nolit diuina in se magis munerata, quam humana opera prædicari? Arbitramur enim secundum Apostolum iustificari hominem per fidem, sine operibus legis. Iustificetur ergo ex fide Dauid.

qui

qui per legem peccatum agnouit, sed peccati ueniam ex fide credidit. Iustificet Dauid, quia in peccato eius surrepto, ecclesiae mysteria refulserunt. Dicit aliquis. Qua ratione & adulterium & parricidium comiserit, dominici generis autor electus à deo? Aliud dico. Talis autor dominici fuit corporis eligendus. Quid est enim corporatio, nisi remissio peccatorum? Et ideo exors peccati esse non potuit, ut diuinam gratiam & exemplo praeferret & nuncio. Denique ea dispositione Bethsabee & Thamar matres auctores dominici generis computantur: quarum altera adulterium fecit, altera commisit incestum. Ea dispositione & Achab & Iechonias (sicut Matthaeus euangelista descripsit) adnumerantur maioribus Christi: ut omnes homines redempturus, beneficium à suis maioribus inchoaret: si mul ne quis subiectus corporis passioni nobilitatem captasse immaculatae originis uideret. Hominum enim ista iactantia est, non alienam gloriam sed suam querere: & tamen inter ipsos homines maior uirtutis & nobilitatis est gratia. Simul edendum exemplum fuit, ut intelligerent omnes, maiorum probra non posse posteris esse dedecori: quodque unusquisque successione maculam propriae merito posset abolere uirtutis. Vides quantos & quam grauitate criminosos dominicae generationis series comprehendat: de quorum origine propter te nasci Christus non erubuit. Et haec, si credas

credas, diuinæ misericordiæ munera sunt: & hoc cœlestis inſigne eſt poteſtatis. Superabūdauit enim peccatum, ut ſuperabūdaret gratia. Non fuit igitur Dauid exceptus a culpa, ut eſſet electus ad gratiam. Sed iam myſteria ipſius recēſeamus hiftoriæ, & ex ipſis ſcripturarum fontibus hauriamus, atq; ut omnē ſeriem myſteriorū introſpicere poſſimus, textū ipſius repetamus hiftoriæ. Sic nempe in libro Regnorū meminimus expreſſum, eo quod Dauid lauātem uidiſſet Bethſabee Vriæ uxorem adamauerit: deinde domū uenire præceperit, quū abſens eſſet uir mulieris. Non multo poſt maritum eius regreſſum eſſe, nunciantē euentum belli, religioſum ſane & deuotum uirum, qui belli tempore non putauerit ſibi ingrediēdam domum, quum ſocios uideret prælio intentos, nec domeſticis in tabernaculis, ſed in præliaribus tentorijs excubantes. Poſtea iuſſu Dauid in bella reuocatum, ſub ea præceptione, ut obijceretur aduerſarijs bellatoribus, quo morte uiri liberam copiam potiendæ mulieris rex haberet. Et hic nonnulla eſt peccati uerecūdia, & pudor culpæ, quod latebrā quaſiuit erroris: & iniuſtæ necis nec auctoritatem ſibi iure regiæ poteſtatis aſſumpſit: ſed inuidiam declinauit, culpam fatetur. Sed tolerabilior eſt quæ premitur uerecundia, quàm quæ inſolentia prædicatur. Mortuus eſt igitur Vrias bellatoribus obiectus, ſed poſtea ijdem qui eum peremerunt, iuſſu Da-

uid (expugnata urbe) sunt interempti. Hæc est histo-
riæ series, in qua profunda licet spectare mysteria. Et
quoniam David non defendendum (neque enim
meo eget auxilio) sed excusandum recepimus uel po-
tius prædicandum, ne in tanto mysteriorum profun-
do uacillem, iustum est ut eius ore utar, cuius uitor hi-
storia. Vtar ergo responsorio prophetico dicens, Cor-
mundum crea in me deus, spiritum rectum innoua in
uisceribus meis. Nemo enim sine spiritus sancti infu-
sione, tâta diuini recessus potest spectare mysteria. Et
enim si ille tâtus propheta, spiritus sancti petit sibi mu-
nus infundi, quid facere infirmus debeat, quû præser-
tim apostolus sanctus populi quoq; se putet precibus
adiuari, ut aperiatur ostium ad loquendum mysteri-
um uerbi? O si meo ori ostium illud Christus digne-
tur aperire. Pulsemus tamen. Solet enim exaudire pul-
santes, quia ipse dixit, Pulsate, & aperietur uobis. O si
mihi se ipse referaret, quia Christus est ianua. Ipse in-
tus, ipse extra: ipse uia quæ ducit, ipse uita ad quã con-
tendimus peruenire. Veni ergo domine Iesu, & aperi
nobis fontes tuos, ut bibamus de aqua, quã qui bibit
non sitiet in æternû. Vel si de fonte adhuc tuo haurire
nô possumus: dignare cõcedere ut de puteo salte hau-
rire possimus, unde potum Samaritanæ illi, dubitan-
ti adhuc mulieri polliceris. Et tu quidem de fonte o-
mnibus polliceris: sed dubitantibus, ut illi Samarita-
næ, fons

na, fons tuus adhuc altus est puteus. Bibamus & nos
aquam cœlestiū secretorum. Et quoniam ad fontem
tuum meruimus peruenire, liceat nobis imaginem sal
tem mysteriorum uidere cœlestium. Itaque, nisi fallor,
per prophetam spiritum sanctum intelligimus: per a/
dulteram autem, licet synagogæ fornicationes uarias
æstimare. Et ideo multo ante cernimus reuelatum ex
spiritu sancto, ex familia Iudæorum (quorum patres,
& ex quibus Christus secundum carnem) dominum
Iesum esse generandum, qui quidem quasi Iudæus ex
adultera familia natus est, sed quasi immaculatus ex
uirgine. Erat sub lege, erat quasi sub uiro familia Iu
dæorum. Abolenda fuit legis obseruantia, ut ueritas
substitueretur & gratia. Habemus unum mysterium,
accipite & aliud: ita tamen, ut memineritis ex prima
conceptione Bethsabæe natum esse paruulū qui mor
tuus est, postea natum esse Solomonem. Illum paruu
lum, ex conceptione furtiua: istum uero Solomonem,
iam ex professione cōiugij. Licet igitur per David in
telligi prophetam, per prophetam populum prophe
ticū: ex quo & ex synagoga primus ille qui natus est,
quoniā degenerauerat à maioribus suis, per flagitia
formatus, & per uitia concretus populus Iudæorum,
ad resurrectionis æternitatem peruenire non potuit,
nec in uirum perfectum crescere, sed in exigua sensu
um paruitate, & quadam uirtutis defecit infantia. At

¶ Ii 2 uero

uero ille qui postea ex legitima conceptus est copula,
 populus Christianus, ille sapiens atque pacificus (hoc
 etiam Solomonis interpretatione referatur) ad inca-
 nam longæuæ resurrectionis ætatem, atq; ad regnum
 illud cœleste peruenit. Per illum autem populum lex
 soluta, per istum gratia reformata est. Accipite etiam
 tertium mysterium. Quod Dauid Hebræi dicunt, La-
 tini humiliatum interpretantur. Quis est autem uere
 humiliatus, nisi ille qui non rapinam arbitratus est es-
 se se æqualem deo: sed formam serui accipiens humi-
 liauit semetipsum, factus obediens usq; ad mortem:
 Hic igitur est qui significatur Dauid, excelsus per na-
 turam, sed humiliatus per misericordiam: sublimis in
 diuinitate, sed mitis in corpore. Itaq; ubi humiliatus,
 ibi obediens. Ex eo enim nascitur obedientia, ex quo
 humilitas, & in eo desinit. Quum enim obediens dici-
 tur factus usque ad mortem (mors autem non diuini-
 tatis, sed corporis fuit) non utique obedientia diuini-
 tatis fuit illa, sed corporis: nec humilitas maiestatis il-
 la, sed carnis. Itaque quantum ad susceptionem corpo-
 ris spectat, apostolica lectio, in quo Christi fuerit hu-
 militas declarauit: quod uero ad naturam spectat di-
 uinitatis, euangelica lectio referauit: quam pio profe-
 quuti estis assensu, quum audiretis legi, dicente dei fi-
 lio, Ego & pater unum sumus. Vnum enim diuinitate
 sunt filius & pater: sed non unum sunt, corporis sacra-
 mentum,

nentum, & diuinitatis æternitas. Nec solus tamen ap-
 postolus humiliatum dixit esse dominum, sed ipse
 quoque se humilem esse memorauit, dicens, Tol-
 lite iugum meum, quia leue est, quoniam mitis sum
 & humilis corde. Et tamen non sola interpretatio-
 ne, sed etiam manifesta appellatione signatum est,
 quia scriptum est, Inueni Dauid seruum meum, in oleo
 sancto meo unxi eum. Et infra dicit, Pater meus es tu:
 & Ego dicam illi, filius meus es tu. Ergo Dauid quem
 quærebamus inuenimus: seruum quidem specie, sed do-
 minum in ueritate. Hic ergo Dauid, intra domum de-
 ambulauit suam. Quæ domus est, utique Christi, nisi
 illa de qua dicit, Quia apud patrem mansiones mul-
 tæ sunt? In illa ergo regia situs, humanam conditionem
 nudam uidit, & miseratus adamauit. Erat enim adhuc
 nuda uirtutum, quia per insidias serpētis, genitalibus
 erat naturæ suæ exuuijs destituta. Neque enim uerifi-
 mile uidetur, ut ante domum regis mulier nudaretur,
 ante domum regis fœmina se lauaret: quasi locus la-
 uacro oportunior alius esse non posset. Non quadrat,
 non congruit, non cum fide conuenit. Distat à uero,
 abhorret à sensu. Talem rex tam petulantem, tam pro-
 cacem, horrere potuit, non amare. An illa si non uiros
 uerecundari, nec regios saltē uereri potuisset aspectus?
 An illam prius quam rex uideret, nec ministri arcere
 potuerunt? Ergo si hoc cum fide non potest conueni-

Destruit
 historiam.

Ii 3 re, quæ

re, quæramus quæ ista sit. Nuda uidelicet humana cōditio, omnibus uestimentis exuta, naturæ carens amictu, immortalitatis & innocentiaë spoliata uelamine. Nudus est enim, qui peccato nudatur & culpæ. Denique ille primus nostri generis peccator (atque utinam solus) anteq̃ peccaret, nudum se esse non sensit: posteaquàm peccauit, nudum se esse uidit: & ideo regendum folijs putauit, quia nudum se esse cognouit. Factus est igitur ille sibi nudus, posteaquàm factus est reus culpæ. In illo nudata est omnis humana cōditio, per successionem naturæ, non solum culpæ, sed etiam erumnæ obnoxia. Ergo ille se nudum sensit & uidit. Vnde ita est omnis nostra cōditio, ut qui se nudum putauerit, nudum & uideat & sentiat. Denique qui diuitias concupiscit, nudus est: qui contemnit, opulentus est. At uero suus cuique sensus erumna est, & sua cuique uirtus expers iniuriæ est. Ergo humanā cōditionem primo per legem sibi Christus in coniugium uindicauit, quam repudiauit postea. Vnde & ait, Quis liber repudij matris uestræ, quo dimisi eam? Hoc igitur genere Christus familiam suam nudam uidit, & amauit. Amauit enim sanctam Christus animā. Denique amabat Iesus Lazarum & Mariam. Amabat Christus ecclesiam suam, quamuis nudam, quamuis nullo adhuc uirtutum decore uestitā, Denique ut sciamus propositæ disputationi scripturarum seriem conuenire.

uenire, discamus ecclesiam nudam, discamus quærentem, festinantem, & lauātem se ante domum Christi, quando baptizabat Ioannes in Iordane, dicens, Ego quidem baptizo uos in aqua, in pœnitentiam: Qui autem uenit post me, fortior me est: cuius non sum dignus calciamēta portare: Ipse uos baptizabit in spiritu sancto. Ergo quando baptizabatur plebs in pœnitentiam, Christum utique domui eius iam uicina quærebat, ut perueniret ad gratiam. Quærebat Ioannem Christi ecclesia, dicens, Adnuncia mihi quem dilexit anima mea: ipsum causam desiderij, ipsum causam lauacri sibi esse commemorans. sicut habes, Fusca sum & decora, filia Hierusalem, ut tabernaculum Cedar, ut pellis Solomonis. Habes causam qua ratione se lauare gestiatur, quæ fuscā se esse cōmemorat. Nam quasi interroganti Ioanni, qua ratione plebs multa concurrere gestiatur lauari, respondit, Fusca sum & decora filia Hierusalem, Quia fusca est, lauari desiderat: quia decora est, uideri nuda non metuit. Nolite, inquit, aspicere me, quia offuscata sum, quia non est intuitus meus. Ergo fuscatur quando non uidemur à Christo, sed quando uidemur albescimus. Vidit ergo eam ille cui nuda sunt omnia, & interna pectoris occulta esse nō possūt, quia scrutator est renis & cordis. Nihil huic tectum, nihil est inuolutum. Vidit ecclesiam suam nudam, & uidit & adamauit. Vidit nudam dilectam, & quasi

quasi filius charitatis adamauit. Videte quemadmodum inuitet, quemadmodum uocet. Non hic adulterij opprobria, sed mysteria castitatis sunt. Tota es, inquit, formosa amica mea, proxima mea, & reprehensio non est in te. Ades huc à Libano sponsa, ades huc à Libano, transibis & pertransibis à Libano fidei. Et bene à principio fidei. Ergo ubi fidem habes, adulterium timere non debes. Fides enim coniugij est, fraus adulterij. Sed ut adesse possit à Libano, ante pramissit dicens, Exurge, ueni proxima mea, formosa mea, columba mea, perfecta mea. Proxima mea, utique fidei desiderio: formosa, decore uirtutis: columba, gratia spirituali. Pennæ enim columbæ deargentatæ, æternam illam significant potestatem. & columbæ uolatus, sancti spiritus præsentiam declarauit. Vocat igitur ad se eam Christus ut ueniat, quoniam spiritualibus iam precijs dotata ueniebat. Quia ecce, inquit, hyems præterijt, imber abiit, discessit sibi, flores uisi sunt in terra. Videte quemadmodum sancta inuitetur ecclesia. Hyems, inquit, discessit sibi, ne hyemem nuda formidet: hyemem, non temporis sed infirmitatis, quæ agrum animæ fecundum omni flore dispoliat. Est enim nostra hyems terreni solis: est hyems mentis, quando animo frigus inlabitur, quando uapor animi euanescit, quando soluitur uigor sensus, quando nimius humor exundat & mentem grauat, quando interior caligat aspectus. Et

ctus. Et ideo ait dominus. Videte ne fiat fuga uestra
hyeme uel sabbato. Bonum est ut tunc dies iudicij uel
mortis adueniat, quum uiget animi blanda temperi-
es, quum cœleste mysterium serena luce respundet,
quum cor nostrum ardet in nobis. Tunc enim Chri-
stus est præsens, sicut testantur in euangelio, dicentes,
Ammæon & Cleopas: Nonne cor nostrum ardens erat
in nobis in uia, quum aperiret nobis scripturas? Viget
autem animus, quando etiam flos uidetur in terris.
Quis est iste flos boni odoris, nisi ille qui dixit, Ego
flos campi, & lilium conuallium? De quo & in Esaia
scriptum est, Et exiet uirga de radice Iesse, & uirga ex
radice eius ascendet, & flos ex uirga exiet. Radix utiq;
familia Iudæorum est, uirga Maria, flos Mariæ Chri-
stus. Qui quãdo nostra respundet in terra, & in agro
animæ redolet, uel in ecclesia sua uernat: nec frigus pos-
simus timere nec pluuiam: nec uereri sed expectare iu-
dicij diem. Et ideo ecclesia ut hunc florẽ uideret, omni
studio festinabat, sicut ipsa testatur dicens, In cubili
in noctibus quæsiui quem dilexit anima mea. Quæsi-
ui eum, & non inueni, uocaui eum & non exaudiuit
me. Exurgam itaq; & introibo in domum, in forum
& in plateas, & quæram quem dilexit anima mea.
Quæsiui, & non inueni eum. Inuenerunt me custodes
qui circumeunt ciuitatem, & me percusserunt, tulerunt

Kk
runt

runt pallium meum. Videtis quemadmodum quærat
quæ desiderat inuenire, ut non timeat uulnerari. Sed
hæc uulnera non metuenda sunt, sed optanda: quia
uulnera charitatis sunt, sicut ipse dicit, Vulneratæ cha-
ritatis ego sum. Bona charitatis uulnera. Denique uti-
liora uulnera amici, quàm uoluptaria oscula inimici.
Merito ergo nuda, quia pallium perdidit: aut fortas-
sis ideo nuda, quia nonnunquam uirtutis est oper-
tum non habere pectus, cor non habere uelatum. De-
nique uelatam illam, hoc est synagogam, quæ habe-
bat uelamen in lectione ueteris testamenti, quod mo-
do reuelatur quoniam in Christo euacuatur: uelatâ in-
quam synagogam Christus despexit & spreuit: unde
hodieq; uelamen supra cor Iudæorum est positum.
At uero eam quæ tota ad dominum mente conuer-
titur, ut gloriam Dei speculantes uidere possimus,
Christus suscipit atque amplectitur. Denique etiam
alibi, nudam esse, uirtutis indicium est, quia scriptum
est, Exui tunicam meam, quomodo induam eam? La-
ui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Quam igi-
tur tunicam exuerit, & non inuenerit quemadmo-
dum induat eam: de scripturis si possumus reuele-
mus. Est enim quædam tunica corporalis, sunt cupidi-
tatum quædam intexta uelamina: & ideo interdum
melius est nudum esse corpore, quàm corde uelatum.

Vnde

Vnde etiam Paulus nos admonet expoliari multo ef-
 se melius quàm superuestiri, dicens etiam alibi, Expo-
 liantes uos ueterem hominem cum actibus suis, indui-
 te nouum qui renouatur in agnitione, secundum ima-
 ginem eius qui creauit eum, Ergo quæ expoliata est,
 & pedes lotos habet, & ideo quæ lauit, nescit quemad-
 modum inquinari possint. Obluiscitur enim per gra-
 tiam, quod hauserat per naturam. Magnus igitur hic
 & iustus amor mulieris, ante Dauid regiam se lauan-
 tis. Sed non solum lauit, sed etiam uocauit, ut in eo-
 dem accepimus libro, dicente sancta ecclesia, Veni fra-
 ter meus, exeamus in agro, requiescamus in castellis,
 diluculo surgamus in uineas, uideamus si floruit ui-
 tis. Non solum igitur lauat, sed etiam Christum ad se
 uenire prouocat & inuitat, dicens, Tibi dabo ubera
 mea. Nec sua tantum, sed etiam noua ac uetera polli-
 cetur, sicut habes, Noua & uetera frater meus seruaui
 tibi. Et quasi amoris impatiens, quærit adminiculū ali-
 cuius, à quo Christus rogetur ut ueniat. Videte æstuā-
 tem, uidete desiderantē. Quis dabit, inquit, te frater mi-
 lactantem ubera matris meæ. Et qua ratione quærat,
 & qua gratia inuitet, & quemadmodum possit tene-
 re demonstrat, quemadmodum foris morantem ex-
 pectet ostendit, & ut domo sua egrediatur implo-
 rat, dicens, Inueniens te foris osculabor te, assumam

te, & adducam te in domum matris meæ, & in secretum eius quæ concepit me. Vides quæadmodum nuda sit, quæ non potest tectum habere secretum intermeratæ utique naturæ, secretum intimæ conscientiæ, non designatum aliqua temeritate uitiorum. Hortus enim clausus, est ecclesia sancta & immaculata uirginitas, quæ ideo hanc gratiam meretur à Christo, quia uerbum dei quæsiuit, desiderauit, inuenit, aduigilans ante ostia sapientiæ, sicut ipsa dicit, Beatus uir qui audit me, & homo qui uias meas custodierit, aduigilans meis ostijs quotidie, custodiens postes mei introitus. Exitus mei, exitus sunt uitæ. Sic ecclesiæ suæ Christus speciem concupiuit, & parauit sibi eam uxorem adscire. Sed quia erat sub lege (sub lege enim Petrus, Ioannes, cæteriç apostolici uiri) prius nos obseruantia corporalis uinculis relaxandos putauit. Quamuis enim lex religiosa, lex iusta, sicut Uriæ persona inducitur (qui tam religiosus & castus fuit, ut regressus uxorem non recognosceret nec intraret ad eam) tamen quia Urias in Dauid, hoc est, uiro humili, copulam cognouit ecclesiæ, à synagogæ coniunctione discedens, locum futuris nuptijs præparauit. Vnde & Ioannes typum accepit legis, qui quamuis esset ex patribus, parari uias domini nunciauit, & ecclesiæ copulam prophetabat: & ideo occisus inducitur, ut defectum legitimæ obserua-

obseruationis ostenderet. Lex enim & propheta usque ad Ioannem. Ergo etiam Vrias occisus est in typo legis, ut synagoga legis laqueis solueretur, quoniam quae sub uiro est mulier, uiuente uiro, ligata est legi: si autem mortuus fuerit uir, soluta est à lege uiri. Igitur uiuente uiro uocabitur adultera, si iuncta fuerit alteri uiro. Ergo non adultera humanæ conditioni, quae licet sub lege fuerit, tamen oblita est legis, quod amodo obseruantia legis in gratiam uindicata est. Legis autem obseruantiam non Christus aboleuit, unde & Vrias non Dauid occidit, sed occidi à bellatoribus passus est, hoc est, prophanari ritum obseruantiae ex lege uenientis, per incursionem barbarorum & captiuitatem Iudæorum passus est Christus: Denique Vrias, lux mea dicitur. Qui autem Christi lux, nisi lex & euangelium? Si enim crederetis Mosi, crederetis & mihi: de me enim ille scripsit. Quia lux Christi in lege praecessit, cuius postea in euangelij gratia quasi in heptamyxo septiformi spiritu uniuersa mundi huius impleuit. Hinc ergo legi carnem sustulit, uel ecclesiam, & sibi coniunxit, cuius legis lumen populus hostilis imminuit, quando legis sancta uiolauit. Imminuta ergo lux dei est in populo Iudæorum, quia caecitas ex parte in Israel contigit, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret. Superest ad

huc quartum mysterium, quod quæso placidis accipiat
 auribus, & mentem nostram non uerba pendatis:
 non enim in uerbo est regnū dei, sed in uirtute. Adul-
 terium factum est, & homicidium factum est. Hoc est
 quod dictum est ad prophetam, Sume tibi baculum
 nucinum. Et alibi, uirgam nucinam legimus, per
 quam intelligimus ius quoddam & summam pro-
 phetiæ, quæ more nucis foris amara in cortice, dura in
 medio testa, tenera intus est fructuosa. Et si igitur in
 historia amariora auditis, in typo dura cognoscitis,
 sperate tamen in mysterio fructuosam. Adulterium,
 inquam, in typo salutis est factum, non enim adulte-
 rium omne damnandum est. Denique ad propheta-
 ram dictum est, Vade, accipe tibi uxorem fornicari-
 am. Dominus iubet, cum ea quæ fornicaria fuerit, esse
 coniugium: cuius coniugij (ut supra diximus) partus
 est Christus. Nanque filio qui ex fornicatione natus
 est, à domino nomen impositum est Iezrahel, quod
 est, diuina generatio. Si ergo pia illa copula fornicari-
 a, etiam ista utique pia societas adulteræ copula est.
 Sed illa de Iudæis: de diuinis autem non audeo, licet
 pium, adulterium nominare, ne quem uel sonus ser-
 monis offendat, licet sensus uenerationis in promptu
 sit: quod potest tamen cautius dici, etsi non expressi-
 us, ex disparibus copulis contubernium pium factum
 est: uer-

est: uerbum scilicet caro factum est. Non sunt enim legitima consortia diuinitatis & carnis: nec ut quodam fœdere conueniente naturæ, caro animæ & anima carni, ita etiam diuinitas & caro iusti seruant quodammodo thori legem. Suscepit carnem Deus, assumpsit animam, per inusitatam nec legitimam incarnationem consortium fecit esse legitimum, ut sit Deus omnia in omnibus. Denique ut scias esse mysterium, interpretare uocabula. David enim accipis in typo Christi. Bethsabee, filia sabbati, aut filia plena, uel puteus dicitur iuramenti. Quid igitur expressius, quàm quod filia sabbati caro Christi est: quia misit deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege. Eadem plena, quia in passione eius legis est plenitudo, uel quia plena spiritus sancti. Iesus enim plenus spiritu sancto regressus est à Iordane. Eadem etiam puteus iuramenti, hoc est, religionis & fidei. Et bene puteus, quia flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Hanc ergo assumens sibi deus uerbum, copulam fecit esse legitimam, quod mysteriū illæ nuptiæ designarūt quæ sunt in canticis canticorū, quibus Christo ecclesia, & spiritui caro nubit. Et ideo circūcursabat & quærebat ubiq; dei uerbū, quia uulnerata, q̄a nuda, q̄a adultera in omnib⁹ (etsi immaculata in Christo) quærebat caro misera redemptorem. Hanc sibi Christus iunxit,
ut imma/

ut immaculatam redderet: hanc sociauit, ut auferret adulterium. Et quia sub lege erat, moriendum fuit ut liberaretur à lege, ut per illam mortem, uelut quodam legis & carnis matrimonium solueretur. Mortua est igitur in Christo caro, ut nos mortificati legi per corpus Christi (sicut Apostolus dixit) essemus aliterius qui ex mortuis resurrexit, & passiones cupiditatesq; carnis, & cogitationes peccatorum, quæ per legem erant in membris nostris, in illa morte morerentur: nos autem soluti à lege mortis, quasi noua Christi copula, in nouitate spiritus resurgeremus. Et tamen qui legem in Christi carne soluerunt, eamq; putauerunt esse uiolandam, omnes iussu Dauid à beliatoribus interempti sunt. Quo indicio ostenditur, id quod posteriora docuerunt, esse signatū, quod eorum qui Christum interfecerunt nullus euaserit. id quod euidentissime reuelatur, eos quos ante mortem assumpserat Iesus, sicut Iudæos, perisse paruulos & infirmes: eos uero quos post mortem adsciuit, in numero filiorū, regno esse seruatos. Vnde iuxta hoc mysteriū cōuenit qd primus in Iudæis fuerit partus infirmus, ut postea in Christianis fieret fructus aternus. Sed iā ad nunciū trāseamus. Nam superiorib⁹ diebus, tractatus nobis de illo inuidioso adulterio & homicidio Dauid prophetae fuit, decursisq; mysterijs, nō solū nihil quod condem

condemneretur, sed etiã quod laudaretur, inuenimus. Nunc tractatus incipit esse de nuncio: quem decursi psalmi titulus iam saepe repetitus ostendit. Sic enim est, Psalmus David intellectus, cum uenisset ad eum Nathan Propheta: cū intrasset ad Bethsabee. Itaq; & hæc pars historię retexēda est, quæ huiusmodi est. Diues, inquit, & pauper intra unam erant ciuitatem. Diuiti multa armenta, multæ oues, pauperi una ouis, quæ de pane & uino pauperis alebatur, & in sinu eius quiescebat. Venit hospes ad diuitem, diues neq; de armento suo, nec de gregibus suis aliquid abstulit, sed unam ouem pauperis occidit. Hoc ubi cognouit Dauid: Morietur, inquit uir ille, & restituet quadruplum. Respondit Nathan: Tu es. Deinde aperuit ei cœleste mandatum, dicens mandasse dominum, quod multa illi bona sublato de pastorū numero cōtulisset, quodque in eum suam misericordiam profudisset, & ideo quoniam peccato exasperasset dominum, abducenda eius omnia, rapienda ab hostibus, depopulandã domum. Tunc ait ille: Peccaui. Et respōdit Nathan: Quoniam peccasse te confiteris, remittet tibi dominus peccatum, sed filius tuus qui natus est ex Bethsabee, morietur. Hoc filio ægrotante, David fleuit, humi iacuit, cilicio se operuit, ieiunauit: ubi mortuum cognouit, surrexit, lauit, cœnauit, alios consolatus est. Videte quàm multa. Primo omnium, quod deus pius & misericors

LI est,

est. & quæ nobis aduersa contingunt, pro precio nostri erroris excipimus. Didicimus igitur captiuitatē precium esse peccati, hæc enim decernitur pœna pro crimine. Deinde illud aduertimus, quod regum lapsus, pœna populorum sit. Sicut enim eorū uirtute seruamur, ita etiam errore periclitamur. Vnde optandum est nobis, ut regem gloriosum atque perfectum habere possimus. Nos ergo qui regem nolumus habere perfectum, dominū uolumus habere perfectū? An uero illi possunt uelle hominē esse perfectū, qui deū nolunt esse perfectum? Illud etiā breuiter textus operatur historię, ut aduertamus quod cito ueniæ spes sequuta sit. Non mediocre autem, quod Nathan denunciauit ei: hoc est inferior Propheta. Grauis enim uerecūdia pudorquē delicti, ab inferiore reprehendi. Videtis quod culpa gratiā minuat? Sciebat Nathan, quod Dauid nesciebat, adeo caligat animus, obumbratus quadam nube uitiorum. Deinde hic est Nathan, qui in superioribus Dauid acceptum domino prophetauit, ut doleat eodem redargutum esse peccatū, quo prophetante meritum fuerat prædicatum. Sed iam mysteriū requiramus. Duo, inquit, uiri erant in una ciuitate, unus diues & alter pauper. Quis est hic diues aut pauper, nisi forte unus populus Iudæorum, & alter, populus Christianus? Ille diues in lege, diues eloquijs dei sibi creditis, diues Prophetis, diues oraculis: hic uero pau-

per

per. Sed nolite hanc refugere paupertatem, quam sequitur regnum cœlorum. Scriptum est enim: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Bona paupertas, quæ quod habuerit non amittit. Bona paupertas, quæ si thesaurum non habet pecuniæ, habet tamē thesauros scientiæ atq; sapientiæ. Nolite filij quasi uilem despiciere paupertatē. Iste pauper clamauit, & dominus exaudiuit eum. Nolite quasi magnis inuidere diuitijs. Diuites eguerunt, & esurierunt. Sed si uultis habere bona, dominū quærite. Inquirentes enim dominū, non deficiēt omni bono. Ergo nolite recusare omnē paupertatē. Pauper erat Petrus, & quæ donaret numulū nō habebat, sed preciosiorem omni pecunia donabat salutem. Pauper erat ille Lazarus in euangelio, sed ille q̄ ante in ostro iacebat & purpura, optabat post exitū uitæ stillante digito pauperis refrigerari. Quamuis ille ostro supbus regio, & purpuratis uestib⁹, uulnera pauperis diues fastidiosus horrerit, tamen in inferis locatus optabat eo loci fuisse quo Lazarus. Quo loco, lectio nō uidet pecuniarū diuitē pauperemq; describere, sed eū pauperē, qui pro fide & deuotione uulnera corporis non horrerit, famem ieiuniumq; tolerauerit. Cum igitur haberet populus Iudæorum in suis gregibus plurimas copias hostiarum, tamen unam ouiculam quam populus ille pauper habebat eripuit, gloriosæ illi subiiciens passioni. Vis

scire quam ouem: Sicut ouis ad uictimam ductus est. Qui pane pauperis alebatur, & potu pauperis utebatur, & in sinu pauperis dormiebat. Nostri enim alebatur alimentis, in nostri pectoris gremio quiescebat. Nam in Iudæorum sinu quiescere se non posse memorauit, dicens: Filius hominis non habet ubi caput reclinet. Et uenit hospes, inquit, ad uirum illum diuitem. Quis est iste hospes, nisi miserabile peccatū? Etenim culpa in hunc mundum tanquā hospes intrauit, aliena nostræ & peregrina naturæ. Itaq; non de suis gregibus hostiam obtulit, sed accepit ouiculam pauperis, & occidit. Cuius quidem passio licet ad sacrificium salutare profecerit, tamen uidetur illis fuisse furatum alimentum, & cibus culpæ, incentiuumq; peccati. Deniq; Iudas panem accepit à Christo, & tunc magis repletus est diabolo, quia non accepit ex fide, qui tam hospitali domino proditionē parabat. Et iratus est Dauid ad uirū illum. Diximus quod per prophetam Iudæorum populus declaratur, & ideo sub hac figura se ipse condemnat. Dignus est morte uir ille si fecit hoc, & ouiculam restituet in quadruplū: hoc est, perituum populum Iudæorum, sed cumulationibus bonis futurum populum Christianum: quia præstabilius est præsentibus, status qui ex resurrectione debetur. Propositum mihi fuit (ut meminisse dignamini) aduersus eos qui homicidiū adulteriūq; sancti

Dauid

David arguendum putant, qualicuncq; meo responde-
 re sermone: & ita fauore uestre unanimi-
 tatis tractatus nostri cursus euasit, ut prædicandus ore omniũ uide-
 deretur, quẽ putabamus non posse defendi. Sed quoniam
 nostro uir sanctus auxilio non indiget, iam ipse
 uobis pro se loquatur, & factũ suum ipsius oratio de-
 fendat. Miserere, inquit, mei domine, secũdum magnã
 misericordiam tuam. Noua, nisi fallor, fratres charissi-
 mi cõiunctio ista sermonis, ut magna misericordia di-
 ceretur, Nõ facile alibi lectum memini, & ideo quæ sit
 magna misericordia nõ facile dixerimus. Legimus ta-
 men magnam dei uirtutem. Et ideo cõsiderantes quæ
 magna sit uirtus, conijcere poterimus, quam misericor-
 diam magnã uoluerit designare. Legimus enim in san-
 cto Hieremia. Quis es domine? Tu fecisti coelũ & ter-
 ram, in magna uirtute tua, & brachio excelso. Virtus
 ergo magna coelum fecit. Quæ est uirtus magna? Pa-
 tris, an filij? Magna utique patris uirtus est: ipse enim
 per filium coelum fecit & terram, sicut habes. In princi-
 pio fecit deus coelum & terram. Tamẽ & filius magna
 uirtus est. Nam cum uirtutem patris filiũ legeris, sicut
 habes Christum dei sapientiam atque uirtutem, uti-
 que cum uirtus patris filius sit, magna uirtus est filius.
 Quemadmodum igitur omnipotens denegatur, quẽ
 fatemur magnam dei esse uirtutem? Hæc igitur ma-
 gna uirtus coelũ fecit, & filius, sicut habes. Omnia per

LI° 3 ipsum

ipsum facta sunt. Ergo si & pater fecit & filius, utiq; fa-
 cti unitas, operationis indicat unitatē. Nō ergo opera-
 tio patris & filij discrepat. Si autē una opera, una utiq;
 operationis potestas est, & maiestas una factorū est.
 Hæc de patre & filio. Quid, ergo silemus de spiritu,
 præsertim cum scriptura nos diuina non patiatur sile-
 re: Dat enim locus oportunissimum testimonium, ad
 sancti spiritus unitatem cum patre & filio cōproban-
 dam, ut eius quoq; operationem ab opere patris & fi-
 lij dissociare nequeamus. Legimus enim magnam uir-
 tutem patris esse, quod cœlum fecit, magnam uirtutē
 etiam filium esse, quoniam cœlū fecit, nec solum fecit,
 sed etiam firmauit. Verbo enim domini cœli firmati
 sunt. Ergo si & fecisse & firmasse cœlum, magnæ uirtu-
 tis est, etiam spiritum sanctū à maiestate magnæ uir-
 tutis separare nō possumus, quia scriptum est, Et spiri-
 tu oris eius omnis uirtus eorū. Namq; cū cœlū fieret
 & terra, superferebat spiritus. De quo alibi ait prophe-
 ta Dauid, Emittes spiritū tuum & creabūtur. De quo
 etiā alibi dixit, Quoniā uidebo cœlos tuos opera digi-
 torum tuorū. Nō enim corporalibus digitis deus cœ-
 lum fecit & terrā, sed spiritus gratia septiformis: illo ui-
 delicet digito, de quo habes in euāgelio, Quod si in di-
 gito dei eijcio dæmonia. Si igitur digitus dei spiritus
 est, quoniā brachiū dei filius est, utiq; spiritus coopera-
 tus patri & filio, per unitatē operationis cœlum fecit &
 terram.

terram. Ideo enim digitum filius nūcupauit, ut tanq̄
unius corporis, ita diuinitatis exprimeret unitatē. Ita
que si magna uirtus cœlum cōdidit, utique magna sa
pientia cœlum condidit, quia scriptum est, Omnia in
sapientia fecisti. Didicimus igit̄ quā magna sit uirtus,
colligamus nūc quā magna sit misericordia. Si magna
uirtus cœlos fecit, & magna misericordia debet esse de
cœlo. Iusticia enim de cœlo prospexit, & misericor
dia uenit è cœlo. Magna ergo facta misericordia, quia
uerbum caro factum est, & habitauit in nobis. Ergo
magna uirtus cœlos fecit, magna uirtus cœlos inclina
uit, sicut legimus, Et inclinauit cœlos & descendit. Quo
ostenditur nunquam diuinitatis suæ exsors fuisse dei
filius, nec cum inter homines uersaretur, quoniam & si
suscepit quod non erat, non destitit tamen esse quod
erat. Itaq; cum dicitur, Et inclinauit cœlos & descēdit,
non tam uidetur cœlos inclinasse, quàm ipse de cœlo
descendisse. Nam cum pater filium alloqueretur in ter
ris, si tot angeli ministrarent, non tam mutasse uide
tur sedem dei filius, quàm transtulisse. Ergo didicimus
magnam esse misericordiam. Itaq; si magna misericor
dia est descendisse de cœlo, quæcūq; sit multitudo mi
serationū tuarū, dele iniquitatē meam. Non enim idē
significat uterq; uersiculus, sed illud ad incarnationē re
fertur, hoc uero quod sequitur, ad eas referendum ui
detur quas deus in carne suscepit iniurias, quia ieiua
uit.

nauit, quia esuriuit, quia fleuit, quia uapulauit, quia
 crucifixus est, quia mortuus est, quia sepultus est. Hæc
 enim carnis, nō diuinitatis insignia sunt. Et necessariū
 fuit, ut erumnarū multitudinē miserationū multitudo
 depelleret, profutura nobis dominicæ certamine pas-
 sionis. Non enim sua peccata delebat, quia peccatū nul-
 lum fecerat, sed quia peccatum factus est, nostra erant
 delēda peccata, sicut Dauid dixit, Dele iniquitatē meā.
 Quid est dele? Videamus hoc uerbum: nō enim ocio-
 sum est. Deniq; & alibi ait, Ego sum qui deleo iniquita-
 tes tuas, & memor nō ero. Sunt profecto alte impres-
 sa quædā conscientia nostræ ulcera delictorū, & quæ-
 dam mentiū nostrarū animorumq; uibices, quæ erro-
 rum nostrorū obducuntur ulceribus. Habet ergo culpa
 characteres suos & apices, quibus prodit, quod nō in-
 genio nostro affingimus, sed prophetica autoritate si-
 gnamus. Scripta est ergo, & ubi scripta sit uide. In pe-
 ctore, inquit, cordis tui. Hoc est, ibi scripta est culpæ se-
 ries, ubi etiam forma uirtutis, non in tabulis lapideis,
 sed in tabulis cordis carnalibus. Sed quæ bona sunt,
 non atramēto scribuntur, sed spiritu dei uiui. Quæ au-
 tem uiciosa, graphio ferreo & ungue adamantino. Ta-
 lis propemodū scriptura, qualis est pœna peccati. Scri-
 bitur illa graphio ferreo, hoc uirga ferrea coërcetur, si-
 cut scriptum est, Reges eos in uirga ferrea. Alia est illa
 recta uirga regni tui, quæ supplicio coeret noxios, ac
 innoxios

innoxios gubernat imperio. Ergo scripta est culpa, uideamus ubi. Non foris, sed intus, in corde tuo, & in pectore tuo. Sicut enim prope est uerbum in ore tuo & in corde tuo, sic infidelibus in ipso corde exprimitur figura peccati, & erroris effigies. Intus igitur est culpa, intus est & uirtus, Et ideo dominus, Sentio, inquit, de me uirtutem exisse, ut ostēderet, quæ bona sunt de interiore procedere, & contrā, quæ mala sunt de interiore prodire. Non enim quod intrat, inquit, in os coīquinat hominem, sed quod exit de ore. De corde enim tuo cogitationes procedunt, & ideo caue ne de corde tuo malæ cogitationes procedant, quæ te posteriore tēpore arguant & accusent. Nō enim deus testimonijs ad reuincendū te argumentisq; indiget, tua te ipse culpa accusat & prodit. Deinde bene in hoc psalmo David dicit, Et delictū meū cōtra me est. Væ enim mihi, quod latere cupio, & latere nō possum. Quomodo em̄ latebo, q̄ inscripta in pectore meo gero meorū indicia delictorū? Nudabit̄ in illo iudicij die uniuscuiusq; pectus, testimoniū reddēte omnibus cōscientia sua, & inuicem accusantibus cogitationibus aut etiā defendētibus, in die qua iudicabit dominus occulta hominum. Quis pudor ille, cū prodi omnibus cœperit quod putabamus occultū? cum aperire se cœperit uniuscuiusq; imago delicti, ut unusquisq; sui criminis serie reuincatur? Quis pudor, cū illū quē despicabilē in hoc seculo iudicabas, uideris esse prælatū? cum illū seruum tuū,

M m illum

illū quē iuxta seculi huius astutias ineptū & inhabilē arbitrabaris, in placitis sibi diuitijs cognoueris honoratum? Ergo dum uiuimus, cōfugiamus ad eū q̄ potest delere peccatū. Nec uereare, qđ graphio ferreo scriptū est, & ungue adamātino: hic em̄ portas ferreas adamātinascq; cōfregit, nec timeas culpam fateri. Cōfessus est Dauid, agnouit iniquitatē suā, agnouit errorē, & ideo ait, Quoniam iniquitatē meam ego agnosco. Dauid agnoscit, & tu nō agnoscis? Dauid fatet, & tu negas? Paulus se nocentem clamat, & tu te innocentē asseris? Nō est igit̄ maximus erubescēdi locus, quādo cū plurimis peccati mixta cōsortia sunt. Sequamur tamē studiū corrigēdi. Neq; rursus paueas, ne culpæ cōfessio te neat ad pœnā: bonus enim & misericors deus nō solū culpā ignoscere cōfitentibus, sed etiā prēmia corrigētib; impertire cōsueuit: si tamē unusq; sibi donari peccat, qđ intelligit nō latere. Dic ergo iniquitates tuas, ut iustificeris. Dei uox ista est, uolentis ignoscere: dei uox ista est, promittētis qđ tuū uelit delere peccatum. Tibi peccaui (Dauid dicit) & malū coram te feci. Hoc est, etsi homines nō uidēt, sed tu uides: etsi homines me diiudicare nō possunt, q̄ participes delictorū sunt, tu tamen iudex es singulorū, quia expers es delictorū. Quālibet in corde intimo cogitatiōes noxiæ lateāt, corā te tamē sunt, q̄ potes dicere, Quid cogitatis mala in cordibus uestris? Nēpe Christus hoc dicit. Qui ergo nouit quid in corde sit scriptū, potest delere quicqđ in corde cōscriptum est. Cui se fatetur noster Dauid non solū in se

ipſo, ſed etiā in primo homine peccaſſe, dum præcepta diuina temerātur. Quo licet aduertere fratres dilectiſs, quemadmodū oēs hæreſes, dum ſe impugnāt, in ſe recurrāt. Itaq; Arriani, dum patris & filiꝝ ſeparāt poteſtatem, in eū furioſæ exitū diſputationis incurrūt, ut cum Manichæis eorū cōcurrat aſſertio. Illi em̄ dicūt, alterū deū eſſe ueteris, alterū noui teſtamēti. Quā prophanā aſſertionē eccleſia ſancta condēnat, quæ unū deū legit, quia unus pater, ex quo omnia, & nos in ipſum: & un⁹ dñs Ieſus, p̄ quē omnia, & nos per ipſum. Vtiq; omni potēs poteſtas & una, patris & filiꝝ declarat, ut nec patrem à noui teſtamēti gratia ſecernamus, nec ruruſ ab inſtauratione mūdi filiū ſeparemus. Deniq; cōſideremus utrūq; cū idē deus utriuſq; ſit cōditor teſtamēti. Nēpe oēs in primo homine peccauiſus, & p̄ naturæ ſucceſſionē, culpæ q̄q; ab uno in omnes trāſſuſa ſucceſſio eſt. In quē ergo peccaui? In patrē, an in filiū? Vtiq; in eū qui mihi credidit, q̄d nō ſeruando peccaui. Mandatū eſt homini, ut ab omnibus guſtaret quæ erāt in paradifo, ſed lignū ſciētix boni & mali non tangeret. Adā ergo in ſingulis nobis eſt. In illo cōditio humana deliquit, quia p̄ unū in oēs pertrāſiuit peccatū. Video ſummā mihi creditā, uideo quæ præuaricatiōis æra cōtraxerim, dū uetita & interdīcta deguſto. Hinc debeo cōmiſſæ ſortis uſurā, quia creditū mādatorū cœleſtiū ſcenus, intemerata fides ſeruare non potuit. Agnoſcamus etiā creditorē, agnouim⁹ debitorē. Nēpe ius eſt ut

exigat & relaxet, & ideo idē relaxat qui ius habet exigendi. Cum igitur in euangelio Christus dixerit mihi, Remissa sunt tibi peccata tua, nōne eūdem intelligo dominum sortis, quē arbitrum uenire cognosco? Aut si pater credidit & filius relaxauit, nō per unitatem, ut nos dicimus, sed, ut Arriani asserunt, per distantia potestatis, alius ergo deus credidit, alius relaxauit. Vnde incurrunt, ut Manichæorū perfidiā non euadāt. Deinde unum dicendo bonū deū, aduertant quos laqueos demētiae suae incidant. Si bonus est qui credidit, quomodo nō est bonus qui relaxauit? Ergo cum illis partem habeant Arriani, in quorū assertionē perueniunt. Nec mirū si is qui semel deuiare cœpit à uero, nexibus se alieni erroris inuoluat. Et ideo una est sentētia, quae hæreticorū omnium machinas destruat, ut unius potestatis, maiestatis atque uirtutis trinitatē esse credamus, & ideo quod filius fecit, nō separemus à patre, nec ab eo quod pater mandauit, filium segregemus. Ita enim fiet, ut nō alterū deum ueteris, alterum noui testamēti inducamus, sed per unitatem potestatis & filius in patre, & pater intelligatur in filio, & filius sceneret in patre, & pater relaxet in filio. Nam & pater dimittit peccatū, filiū dimisisse iam diximus. Accipite quia dimittit & pater, Dimitte, inquit, nobis debita, id est, peccata nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Vtiq; ex persona nostra hoc filius patri dicit. Nec ideo dicit, quasi dimittere ipse non possit: sed ideo dicit, ut
unitatem

unitatem potestatis intelligas. Deniq; si auctoritatem quæris in filio: Iam uos, inquit, mūdi estis, propter sermonē quē locutus sum uobis. Dimittit sermone, dimittit imperio: sed cum ratione dimittit, dicens: Vade, & posthac uide ne pecces. Habes auctoritatē, quia uetera donauit, habes iudiciū, quia futura præscripsit.

D. AMBROSII DE DAVID INTERPELLATIONE Liber.

MULTI quidem deplorauerunt infirmitatem fragilitatis humanæ, excellentius tamen cæteris sanctus Iob, & sanctus David. Ille superior, directus, uehemens, & acer, & quasi grauibus exasperatus doloribus, maiore cothurno: hic blandus & placidus atq; mansuetus, mitiore affectu, ut uere, quē imitandū sibi, pposuit, cerui imitaret affectum. Nec te moueat, si tantū prophetæ feræ similitudine uidear prædicare, cū legeris ad apostolos dictum: Estote astuti sicut serpentes, simplices sicut columbæ. Sed tamen quamuis istiusmodi similitudines pijs astruantur exemplis, sitq; innocēs & mitis natura ceruorū, illum ceruū ad imitationē prophetæ propositū hoc loco arbitror, de quo Salomon paternæ mentis assertor in prouerbij dixit. Ceruus amicitia, & pullus gratiarū confabuletur tibi. Verus enim dei filius in semetipso naturā quam animantibus ipse donauit expressit, qui in hunc mundū tanquā ceruus

M m 3. aduenit,